

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΡΓΟΥΣ

Άννα Μπανάκα-Δημάκη

Αρχαιολόγος

Δ' ΕΠΙΚΑ Ναυπλίου

Hη πρώτη μουσειακή συλλογή στο Αργος δημιουργήθηκε το 1878 από τον Π. Σταματάκη στο ισόγειο του Δημαρχείου με την καταγραφή και την ταξινόμηση λυμπών και αναγλύφων από την πόλη και την ευρύτερη περιοχή¹, τα οποία, όπως φαίνεται από αναφορές περιηγητών, είχαν συγκεντρωθεί εκεί ήδη στα τέλη του 1850². Το κτίριο του νέου μουσείου στην οδό Ολύας, που κατασκευάστηκε με έξοδα της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, εγκαινιάστηκε στις 25 Ιουνίου 1961³ και προσαρτήθηκε στην Οικία Καλλέργη⁴ η οποία ύστερα από τις απαραίτητες εργασίες επιπλευτής άρχισε να διαμορφωνεται σε μουσειακό χώρο το 1956-1957⁴. Η έκθεση περιλαμβάνει ευρήματα από τις ανασκαφές της Δ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Ναυπλίου, της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής και της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών. Τα αντικέίμενα προέρχονται από έρευνες στην αρχαία Αγορά, τη Θέατρο, το Μυκηναϊκό Νεκροταφείο της Δειράδας, Ανάμεσά τους δείγματα του εικονοτυπικού ρυθμού που δημιουργήθηκε στην Αργολίδα, γυναικεία ειδώλια τύπου Φ και Ζ, ζωόμορφα και ένα ειδώλιο κουφοτρόφου. Όλα τα εκθέματα δείγμανταν ένα υψηλό βιωτικό επίπεδο επί πέντε αιώνες (1600-1100 π.Χ.)⁵.

Στον προθάλαμο του ισογείου του νέου κτηρίου υπήρχαν το ψηφιδωτό της πρωσοανατολίτισης της Αθηναίας ή του Φθινοπώρου (πιθανόν του 4ου αι. μ.Χ.)⁶, πιθάρια των μεσοελλαδικών και των μυκηναϊκών χρόνων και δύο μεγάλα ταρικά αγγεία των γεωμετρικών χρόνων, εκθέματα τα οποία αποτελούνται τημά της αρχικής παρουσίασης των ευρημάτων. Ο χώρος αναδιοργανώθηκε με σκοπό την παρουσίαση πειραιδικών εκθέσεων⁷. Από αυτές η έκθεση «Πολιζώμενο Αργος - Ο θραντός πλούτος της Αργολίδας» παραμένει ανοιχτή, λόγω του ενδιαφέροντος που έχει προενήσει στους επισκέπτες. Πρόκειται για μια μυθική και ιστορική διάδρομη της ανθρώπινης προσπάθειας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα για την ορθή εκμετάλλευση του θαύματος του νερού, που ταυτίζεται με την ίδια τη ζωή⁸.

Στο κέντρο τοποθετήθηκε ένα ανάγλυφο της Λήδας με τον Κύνο⁹, όπου συνυπάρχουν το μυθολογικό με το ερωτικό στοιχείο. Το θέμα είναι γνωστό και απαντά κυρίως σε ανάγλυφα, τα οποία, ανδιλογία με την απόδοση της σκηνής, έχουν ταξινομηθεί σε ομάδες με επικρατεστέρη την άποψη ότι το πρωτότυπο -ολόγλυφο έργο ή ανάγλυφο- ήταν μια σύνθεση των ύστερων ελληνιστικών χρόνων. Την έκθεση πλαισιώνων επίσης αγγεία που χρονολογούνται από τα πρωτοελλαδικά έως

τα ελληνιστικά χρόνια καθώς και τμήματα πήλινων αγανών που έχουν βρεθεί σε ανασκαφές.

Τα αρχικά εκθέματα του προθαλάμου μεταφέρθηκαν στην πρώτη αίθουσα¹⁰, όπου μαζί με ευρήματα που χρονολογούνται από τα μεσοελλαδικά έως και τα κλασικά χρόνια αποτελούν τους οδιάφευστους μάρτυρες της συνεχούς κατοικητού του Αργούς. Άπλι την πρώτη περίοδο (1900-1600 π.Χ.), ξεχωρίζουν τα «οργεία» τεφρά και καστανά μινύεια αγγεία καθώς και τμήμα αγγείου με διάδοση δελφινών. Ακολουθούν τα κτερισματα των τάφων από τις ανασκαφές στο Μυκηναϊκό Νεκροταφείο της Δειράδας. Ανάμεσά τους δείγματα του εικονοτυπικού ρυθμού που δημιουργήθηκε στην Αργολίδα, γυναικεία ειδώλια τύπου Φ και Ζ, ζωόμορφα και ένα ειδώλιο κουφοτρόφου. Όλα τα εκθέματα δείγμανταν ένα υψηλό βιωτικό επίπεδο επί πέντε αιώνες (1600-1100 π.Χ.)¹¹.

Οι «σκοτεινοί αιώνες» (πυραικήνακά και πρωτεγνωμετρικά χρόνια 1100-900 π.Χ.) με τη γραμμική διακόσμηση και τα μικρά σχήματα των αγγείων είναι το μεταβατικό στάδιο προς τη γεωμετρική περίοδο (900-700 π.Χ.). Τα ευρήματα, κεραμική, όπλα από μέταλλο, χρυσά κοσμήματα, πρέχονται από ταφους και παρουσιάζουν ενδιαφέρον¹². Από τα αγγεία ξεχωρίζουν οι κρατήρες όλων των φάσεων, διακοσμημένοι με ποιηλά, άλιγα και βαθμιδωτούς μαϊανδρους, που αποτε-

1. Άποινη της εισόδου του Αρχαιολογικού Μουσείου Αργούς.

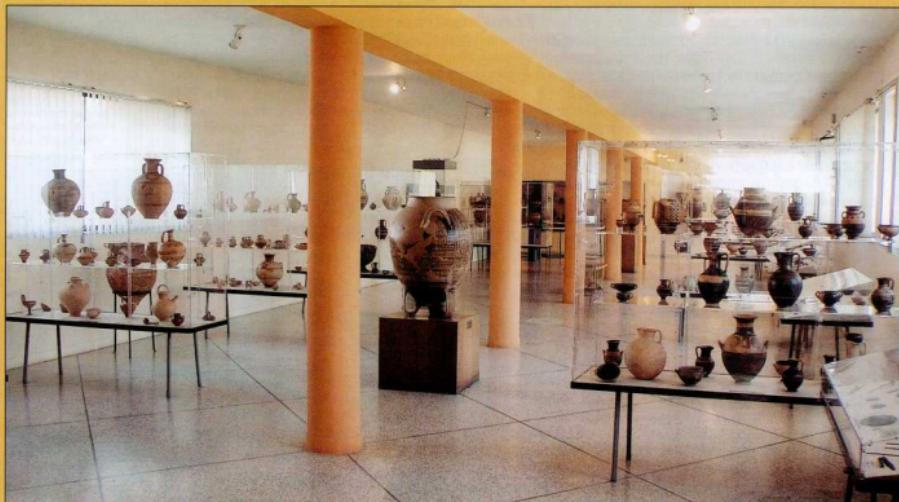

2. Τμήμα της περιοδικής εκθέσεως «Το Πολυδιόπιον Άργος και ο ιδιότονος πλάνος της Αργολίδας». Στο κέντρο το ανάγλυφο της Λήρας με τον Κυκνό.

λούν τα προσφυλή θέματα του αργείτου εργαστηρίου, αλλά και με χρεούτριες. Η έρευνα του «τάφου του πολεμιστή» (αρ. 45) στα ανατολικά του ρωμαϊκού Οδείου έφερε στο φως μια χάλκινη πανοπλία με κωδωνόσχημο θύρακα και κράνος, δώδεκα αποσπασματικά σύνδικμενους αιδερένιους οβελούς, ένα ζευγός κρατευτών σε σχήμα πλαιού, τρία χρυσά δαχτυλίδια, τμήμα από φύλλο χρυσού με γραμμική διακόσμηση καθώς και δύο διπλούς πελέκεις. Ο τάρος, που χρονολογείται στο 720-710 π.Χ., αποτελεί ένδειξη για την ύπαρξη μιας αριστοκρατικής τάξης, όπου τα έθιμα για τα συμπόσια είχαν ιδιάστρη σημασία, γι' αυτό και αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν εν ζωή, όπως οι κρατευτές, ή οι οβελοί (που αποτέλεσαν αργότερα τη βάση δημιουργίας νομισματι-

3. Αποφή της πρώτης αίθουσας του Μουσείου με αντικείμενα από τα μεσοκλαδικά έως τα κλασικά χρόνια.

κής μονάδας) τους συνανδευαν και μετα θάνατο.

Τα παραγωγές των αρχείτουκν εργαστηρίων στην καπηλογορία της αρχαίας μεταλλουργίας συμπληρώνει η ανεύρεση κοσμημάτων από χρυσό ή χαλκό (πόρτες, δαχτυλίδια, περόνες). Ένα ζευγός από χρυσά ελικοειδή σκουλαρίκια που απολήγουν σε εγγάρακτη ιχνάσκανδα (875-825 π.Χ.),¹³ μαζί με κάποια άλλα που βρίσκονται στη Συλλογή Ελ. Σταθάτου στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, κατέχουν σημαντική θέση στη μελέτη της εξέλιξης των αντικεμένων αυτών. Η επιδεξιότητα των αργείων μεταλλευτικών φαίνεται επίσης και στις χάλκινες περόνες, που στηρίζουν ωμεμετρική περίοδο έχουν αφετά μεγάλο μέγεθος και σύνθετη διακόσμηση με σφαιρίδια, όσο και στην κατασκευή χάλκινων ημισφαρικών φιαλών.

Από τα εκθέματα των υστερογεωμετριών χρόνων αξιοπρόσεκτα είναι τα πήλινα ομοιώματα ροιάς. Τροχήλατα ή χειροποίητα αποτελούν συμβόλια γονιμότητας και καρποφορίας και συνδέονται με χρόνιες θεότητες ή με θεότητες που η αρχική τους υπόσταση ήταν χθόνια. Το μοτίβο του δροσίου πρωτοεμφανίζεται στην πρωτοαριστική αγγειογραφία και φαίνεται ότι αποτελεί πηγή έμπνευσης για τα εργαστήρια που βρίσκονται στη σφάρα επιφορής των αρτικών εργαστηρίων.

Στόπι τέσσερις εντονωτικένες βίτρινες του ισογείου εκπίθενται χαρακτηριστικά ευρήματα των αρχαϊκών και κλασικών χρόνων. Κρατήρες με ταινιώτη διακόσμηση «ρυθμιού Κουρτακίου» ή με ελλογούματα φυτικά μοτίβα «αναπολίζοντος ρυθμού», τροχήλατα ή χειροποίητα έργα κορπολαστικής, όπως αποδιόφοροι πιπείς και ένθρονες γυναικείες θεότητες, αποτελούν χαρακτηριστικές δημιουργίες εγχώριων εργαστηρίων κατά τη διάρκεια της αρχαϊκής περιόδου. Ξεχωρίζει το τμήμα κρατήρα με την εμπνευσμένη από την Οδύσσεια σκηνή της

τύπλωσης του Πολύφρου ποτό τον Οδυσσέα και τους συντρόφους του (670 π.Χ.). Το σχήμα του αγγείου, ο πλρός, τα καθαρά περιγράμματα και η τεχνική της πολυχρυστικής προστιθάσαν στα αργειτική δημιουργία στον τομέα της ζωγραφικής. Ένα χρείο λύρας από επεξεργασμένο κέλυφος χελώνας, που βρέθηκε μαζί με ένα δεύτερο σε αποθέτη υστεροαρχαϊκών χρόνων κοντά στο αρχαϊκό θέατρο, συνδέεται με την επινόηση της λύρας από τον Ερμή, όπως περιγράφεται στον σχετικό Ύμνο¹⁴. Ευημεράτα κλασικών χρόνων, όπως ο απικός ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας του ζωγράφου του Ερμώνακτα με τη σκηνή της μονομαχίας του Θηρέα και του Μινωταύρου με την παρουσία της Αριάδνης (460-450 π.Χ.), πιεύεις, κώλυκες από την Κόρινθο και την Αττική και δύο δστρακα την τόπιων μελανόμορφων αγγείων ολοκληρώνουν τα εκθέματα του ισογείου.

Στην ίδια αίθουσα τοποθετήθηκε πρόσφατα και μακέτα των αρχαιολογικών χώρων (Αγορά, Θέατρο), δωρεά της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, που αναπαριστά τα μνημεία την εποχή που ο πειραιώτης Παυσανίας επισκέφθηκε το Αργος (2ος αι. μ.Χ.).

Στη γλυπτών, υπάρχουν τμήματα τραπεζοφόρου με απεικόνιση Σιλήνου που μεταφέρει ύδρια στον ώμο, μία μαρμάρινη σίγη καθώς και θωράκιο με παγώνια και λιληματίδα (12ος αι. μ.Χ.).

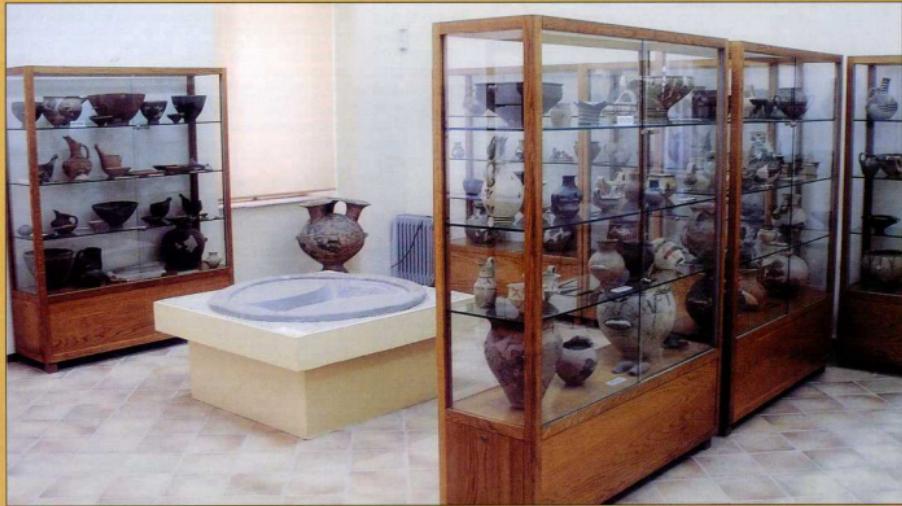
Στο διάδρομο και το ισόγειο του Καλλέργειου παρουσιάζεται η συλλογή της Λέρνας με ευρήματα από τον προϊστορικό οικισμό, που ήρθε στη φως στη διάρκεια ανασκαφών (1952-1958) από την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών με επικεφαλή των αειώνιτστο John L. Caskey. Η ανάπτυξη, η ζωή και η τέχνη του οικισμού, που κατοικείται συνεχώς από το νεολιθικό χρόνια

έως το τέλος της εποχής του Χαλκού, ευνοήθηκε ιδιαίτερα από τη γειτνίαση με τη θάλασσα, όπως αποδεικνύουν τα εισηγμένα αγγεία από τις Κυκλαδίδες (Μύλος), την Κρήτη, τα Κύθηρα, την Αίγινα και την Τροία. Από τα αντικείμενα της συλλογής Εεχωρίζουν το πτήλινο γυναικείο ειδώλιο της Μέσης Νεολιθικής, η πρωτελλαδική κυκλική εστία και τα πήλινα σφραγίσματα από τις αποθήκες της Οικίας των Κεράμων¹⁵, ο μεγάλος αριθμός των οποίων υποδεικνύει μια ισχυρή αίσθηση ατομικής ιδιοκτησίας.

Στον πρώτο όροφο του κτηρίου εκτίθενται ρωμαϊκά αντιγράφα έργων των κλασικών και ελληνιστικών χρόνων, τα περισσότερα από τα οποία προέρχονται από τις ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής στην αρχαία Αγορά και το Θέατρο¹⁶. Το Αργος ανήκει στο μεγάλο πελοποννησιακό εργαστήριο με σημαντικές δημιουργίες και έχει αξέλογους λύγιστες (Αγελάδας, Πολύκλειτος, κ.ά.) οι οποίοι με τα έργα τους επηρέασαν σύγχρονους ομητεχνους και μεγάλα κέντρα γλυπτικής. Στον προβάλλωμα δεσπόζει το γάλαμα Ηρακλή τύπου Farnese, αντίγραφο ενός πρωτότυπου έργου του 4ου αι. π.Χ. που φιλοτέχνησε ο Λύσιππος για την Αγορά της αρχαίας Σικουώνας. Το έργο έχει μεταφερθεί καθι στη αργειτική εργαστήρια κοροπλαστικής της ελληνιστικής περιόδου, ενώ η μορφή της προσφύλων για τους αργείους ήρωας επαναλαμβάνεται σε νομίσματα ρυμαϊκών χρόνων. Στον ίδιο χώρο υπάρχουν ακόμα δύο αγάλματα καθήμενων μουσών, αγάλμα Υγείας, επιτύμβια ανάγλυφα, τμήμα αγάλματος εφήβου με φρυγικό πύλο (Γαυμήδης) από έργο του δου αι. π.Χ. Δύο μαρμάρινα τραπεζοφόρα (Διόνυσος με Πάνα, Γαυμήδης με αετό) φιαντεύονται όπι αποδίδουν απικούς διακοσμητικούς τύπους των αυτοκρατορικών χρόνων. Αναμέσα στα έργα του προ-

5. Καλλέργειο.

Άποψη της προϊστορικής συλλογής της Λέρνας με την πρωτελλαδική εστία.

6. Καλλέργειο.
Αίθουσα γυμπτών,
βόρειο τμήμα.

θαλάμου Ερεχχωίζει το δωρικού ρυθμού αναθηματικό κιονόκρανο που βρέθηκε σε κτήμα νοτιοδυτικά του Ηραίου του Αργούς. Φέρει επιγραφή σε τέσσερις σειρές (δύο ελεγειακά διστηκά) από τις ελάχιστες που έχουν σωθεί σε εγχώριο αλφάριθμο και χρονολογείται στις αρχές του 5ου αι. π.Χ.

Στην κυρίων αιθουσα στο κέντρο του νότιου τοίχου Ερεχχωίζει γάλαμα όρθια γυναικείας ενδυμένης μορφής στον τύπο της «Μικρής Ηρακλεώποτος». Εκτίθενται επίσης επιτύμβια ανάγλυφα, εικονιστική κεφαλή Σοφοκλή τύπου Φαρνεζή, που βρέθηκε στο Κεφαλάρι Αργολίδας και αποτελεί αντίγραφο έργου του 3ου αι. π.Χ., τρεις ανάγλυφες στηλές με τη ομηρεία Ειρήνης (4ος και 3ος αι. π.Χ.), που σχετίζονται με τη λαϊκή λατρεία, γάλαμα Αφροδίτης τύπου Frejus καβών και πορτρέτο του Γέτα (3ος αι. μ.Χ.). Στο βρέθειο τμήμα της αίθουσας ένα γάλαμα Αθηνάς με απλοποιημένη αιγιδά και τη ναυαριαλιστική απόδοση του αποπλύματος του πέπλου αποτελεί πιθανότατα αναφορά σε μια πρωτότυπη δημιουργία του 4ου αι. π.Χ. Διακρίνονται ακόμα κορμοί διανύστω με νεβρίδια στον τύπο του Σαυροκότονου, γάλαμα Μούσας με λύρα, αγάλμα Ερμή με χλαμύδα, Διόνυσου ή Σάτυρου στον τύπο του Οινοχοούντος καθώς και γάλαμα δράμας γυναικείας ενδυμένης μορφής με εικονιστική κεφαλή, τα χαρακτηριστικά της οποίας παραπέμπουν στην τάυτιση της με την ποιήτρια Κόριννα.

Εκτός από τα γλυπτά στον ίδιο χώρο περιλαμβάνεται και ψηφιδωτό του τέλους του 4ου αι. μ.Χ. Το κύριο θέμα, που αποτελείται από τετράφυλλους ρόδακες και τεταρτοκύλια, περιβάλλεται από πλαισίω με αλυσοειδή πλοχόμ, κύκλους και ρόδικες που κοσμούνται με καρδιόσχημα φύλλα. Στις ψηφιδες κυριαρχούν όλα σχέδια των χράματα: πράσινο, κίτρινο, κεραμίδι, λευκό, μάρο, φαιό, ροδίνο.

Άλλα ψηφιδωτά που έχουν βρεθεί σε ανασκαφές γύρω από το αρχαίο θέατρο έχουν ενσωματωθεί στο δαπέδο της στοάς στον κήπο του μουσείου, όπου σε διάχριση αποδιδούνται: αγγείο με βλαστούς κληματίδιας και πτηνά (6ος αι. μ.Χ.), οι δώδεκα μήνες του έτους με τα σύμ-

βολά τους, κυνηγετικές παραστάσεις με λιοντάρι και γεράκι, διονυσιακή σκηνή (β' τέταρτο του δου αι. μ.Χ.). Από κτίριο (λουτρό πιθανότατα) που ερευνήθηκε στη θέση «Άγ. Ταξιάρχης» στα νοτιοδυτικά του Αργούς προέρχεται τμήμα ψηφιδωτού με τις προσωποποιήσεις των τεσσάρων εποχών του έτους σε προτομές, μέσα σε παραλληλόγραμμα διάχρωμα και την προσωποποιητη της Απόλλωντος (τέλη 5ου αι. μ.Χ.).¹⁷

Στην ίδια στοά εκτίθενται έργα ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων όπως: επιτύμβια στήλη με παράσταση δεξιωσης (1ος αι. π.Χ.), ένα υπερφυσικό ανδρικό προσωπείο, δύο αγάλματα ορθίων ανδρικών μορφών, γάλαμα γυναικείας μορφής στον τύπο της «Μικρής Ηρακλεώποτος»,¹⁸ ακόμα αγάλμα Ασκληπιου σε τον ομφαλό, ανάλυφρο με την κεφαλή Μέδουσας, τμήμα αγάλματος Πάνα (ελληνιστικών χρόνων) και κιονόκρανα από τις έρευνες στην αρχαία Αγορά και το Θέατρο.

Τέλος, εκτεταμένης της εισόδου του μουσείου έχουν τοποθετηθεί δύο ανάλυφρες επιτύμβιες στήλες, που προερχονται από σωτικές ανασκαφές της Εφορείας στο Αργος,¹⁹ και στη συμβολή του νέου κτιρίου με το Καλλέργειο κορμός δράμας ανδρικής μορφής με χλαμύδα. Βρέθηκε στο Νυμφαίο, το οποίο κατασκευάστηκε από τον Αδριανό που επισκέφθηκε το Αργος το 123/124 μ.Χ. Το χώρο κοσμούσε άγαλμα του αυτοκράτορα σε μορφή μυθικού ήρωα.

Σημειώσεις

1. *Mittheilungen des Deutschen Archäologischen Institutes* (1879), σ. 148.
2. Β. Δωροβόλης, «Συμβολές στην ιστορία της κτηριοδόμησης της Καποδιστριακής εποχής (1828-1833). Το «Δημόσιον Κατάστημα» (σημεριά, συγκρήτωση όπου το Δημαρχείο Αργούς», *Αρχαιολογία* 31 (1989), σ. 61-69 Μ. Σενέ. Οι Γάλαμοι ταξίδιων στο Αργος
3. *BCH* 86 (1962), σ. 905.
4. Β. Δωροβόλης, «Συμβολές στην ιστορία της κτηριοδόμησης της Καποδιστριακής εποχής (1828-1833). Το «Καλλέργειο» (Παλάτιο της Κυβερνήσεως) στο Αργος», *Αρχαιολογία* 36 (1990), σ. 54-63.
5. Ανασκαφή οικοπέδου Συρεγγάλα-Αντινόπουλου (οδός Θεάτρου). Αδημασίετο.
6. *BCH* 84 (1960), σ. 853.
7. Το έργο του ΥΠΠΟΤ στον τομέα της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, 1998. ΒΑ. ΤΑΙΠΕΔ, 1999, σ. 79, 81.
8. Β. περιοδικό Ματίς στην Αργολίδα 8 (Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2002).
9. Ε. Δελάσκη, ΑΔ 25 (1970): Χρονικό Β1, σ. 154, πλ. 119 α. Αδημασίετο.
10. Εκτός από το ψηφιδωτό που βρίσκεται στο εργαστήριο συντήρησης ψηφιδωτών στην αρχαιολογική αποθή Λακαδά.
11. J. Deshayes, *Argos. Les fouilles de la Déris* (Études Pélopontiennes IV), Paris 1966.
12. P. Courbin, *Tombes géométriques d'Argos*, I, 1952-1958 (*Études Pélopontiennes* VIII), Paris 1974.
13. X. Κοπτζά, ΑΔ 27 (1972): Χρονικό, σ. 192, πλ. 134a. Μουσείο Αργούς, αρ. ειρ. 3426, 3427. Αρχ. Δεσποτίνη, Αρχαία χρώμα κομμάτια, Ελύτη Τέχνη, Εκδόση Αθηνών, Αθήνα 1996, σ. 220, πλ. 48.
14. *BCH* 81 (1957), σ. 674-677. P. Courbin, «Lyres d' Argos», *Études Argiennes*, *BCH Suppl.* 6 (1980), σ. 93-114.
15. *Lemn. in the Argolid. A Short Guide*, ASCS, Athens 1997.
16. *BCH* 81 (1957), σ. 405-474, και 87 (1963), σ. 33-187. *Études Argiennes*, *BCH Suppl.* 6 (1980), σ. 133-184 & 185-194.
17. Π. Απαρκούπολης-Αττακά, Σύντομης των παλαιοχριστιανικών ψηφιδωτών δεπάνων της Ελάσσος, *II. Νεκροταφείο - Στερεό Ελάσσο (Κέντρο Βιβλιοτήκης Ερευνών)*. Θεσσαλονίκη 1987, σ. 51 κ.ε.
18. Βρέθηκε το 1985 στο Αργος στην ανασκαφή Βασ. Ροτζάκου (παρόπλις Δαυακού) και αποδίδεται. Για την πληροφορία ευαρκότητον τον συνάδελφο Χρ. Πιτέρο.
19. Ειρ. Φωράρη, «Ανάλυψη επινόησης επιτύμβια στήλη από το Αργος», *Ανακοίνωση στο Διεύθυνση Σύνδεσης των Βήματα του Wilhelm Vollgraff (1902-2002). 100 χρόνια αρχαιολογικής δραστηριότητας στο Αργος*, Δ. ΕΠΚΑ-ΓΑΣ, Αθήνα 2003.